

רווחיות ענף הבקר לחלב בשנת תשכ"ז

העדר בשתי צורות ההתיישבות. באופן כללי הסתמנה הגדלה ברווחיות ענף הבקר, אולם בשינויים ניכרים בין הקבוצות השונות.

במשק הגדול הוותיק

מספר הראשים גדל אך במעט ומספר העגלים קטן במקצת. ייצור החלב גדל ותפוקת הבשר קטנה במקצת. שטח המספוא הלך והצטמצם. מספר ימי העבודה קטן בעיקר בייצור מספוא. תנובת החלב לפרה גדלה, ותפוקת הבשר נשארה ללא שינוי. מבחינת החשבון יש לציין שהיתרה הגולמית גדלה, ולכן גדל הרווח במשק הממוצע, לפי חישוב ב', מ-25,400 ל-35,600 ל"י.

במשק הגדול הצעיר

גודל העדר כמעט לא השתנה. מספר העגלים הוסיף להתמעט. שטח המספוא הוקטן. חלה פחיתה בתנובה הממוצעת של החלב, ואילו תפוקת הבשר גדלה במקצת. מבחינת הרווחיות, לפי חישוב ב', היה הממוצע לעדר הפסד של 5500 ל"י.

המשק המשפחתי הוותיק

העדר הממוצע הוסיף לגדול, ובייחוד גדל מספר העגלים לפיטום. בהתאם לכך גדלו בהרבה ייצור החלב ותפוקת הבשר. תנובת החלב הממוצעת גדלה ב-150 ליטר לפרה, ותפוקת הבשר נשארה ללא שינוי. לפי חישוב ב' גמר המשק המשפחתי הממוצע ברווח של 300 ל"י.

המשק המשפחתי הצעיר

גם פה גדל מספר הבקר מכל הסוגים. תנובת החלב הממוצעת פחתה, ואילו תפוקת בשר עגלים גדלה. לפי חישוב ב' מסתכם החשבון למשק בהפסד של 2300 עד 3000 ל"י.

בזמן האחרון פירסם המכון לחקר רווחיות המשק החקלאי, בהנהלת ד"ר י. לוה, דו"ח מפורט על רווחיות ענף הבקר לחלב לשנת תשכ"ז, והשוואה לשנים תשכ"ו ותשכ"ה.

הדו"ח מתבסס על מדגם אקראי, שהקיף 46 משקים שיתופיים ו-149 משקים משפחתיים ב-27 נקודות ישוב. מדגם זה מייצג את כל משק הבקר לחלב בארץ.

טבלה 1. נתונים כמותיים על ענף הרפת בכלל, בשנים תשכ"ו ותשכ"ז

הרכב העדר בממוצע שנת		תשכ"ו 65/66	תשכ"ז 66/67
פרה, אלפים		67.1	78.3
מכשירות עגלות, אלפים		51.3	58.7
עגלים, אלפים		31.4	37.5
יחידות-בקר, אלפים		107.0	123.8
הייצור			
ייצור חלב, מיליוני ליטר		338.0	394.4
תפוקת בשר נטו, אלפי טונות		24.0	22.0
שטח מספוא שלחני, אלפי דונם		185.8	204.7
כמות הפסד למספוא, מיליוני ס"ק		83.6	78.2
כמות הפסד הכללית, מיליוני י"ם		466	544
סיווג מיוצר במשק, %		32	31

¹ לצורך החישובים נקבע כי

פרה המניבה 4500-5500 יחידות-בקר אחת עגל = 0.5 יחידות-בקר

² עגלה בכל גיל שהיא = 0.45 יחידות-בקר. מכשירות ± שינוי אינוגרף פחות קבוע.

לצורך בדיקת הרווחיות נקבעו שתי דרגות לחישוב. הדרגה הראשונה קובעת מחיר יום עבודה של 32 ל"י (ממוצע יום עבודה של כל השכירים במדינה) ו-8% ריבית להון המושקע (חישוב א'). דרגה שנייה נקבעה ל-26.5 ל"י ליום עבודה (הממוצע בשכר של העובדים השכירים בענף הרפת) ו-4% ריבית להון המושקע (חישוב ב').

לצורך בדיקת הרווחיות חולקו המשקים ל-4 קבוצות:

1. משקים שיתופיים ותיקים;

2. משקים שיתופיים צעירים;

3. משקים משפחתיים ותיקים;

4. משקים משפחתיים צעירים.

כמו-כן נערכה בדיקת רווחיות בהתאם לגודל

טבלה 2. הרווחיות לכל יחידת-בקר בתשכ"ו, בקבוצות-גודל שונות, בל"י

משקים גדולים				משקים משפחתיים			קבוצות גודל מספר יחידות בקר למשק
יותר מ=300	300-150	עד 150	יותר מ=20	20-10	10-5	עד 5	
1944	1993	1959	1791	1766	1645	1485	1. ערך התפוקה
1267	1332	1326	1184	1204	1144	1214	2. התשומה הישירה
677	661	633	607	562	501	271	3. היתרה הגולמית (1-2)
190	204	198	95	103	105	160	4. הוצאות כלליות ופחת
487	457	435	512	459	396	111	5. התמורה לעבודה, להון ולניהול (3-4)
<u>חישוב ב'</u>							
255	262	289	405	509	688	656	6. הוצאות עבודה
422	399	344	202	53	-187	-385	7. עודף גרעון בחשבון שוטף (3-6)
232	195	146	107	-50	-292	-545	8. התמורה להון ולניהול (7-4)
86	90	94	78	84	89	103	9. ריבית על ההון הפעיל
401	367	341	434	375	307	8	10. התמורה לעבודה ולניהול (4+9) -3
146	105	52	29	-134	-381	-648	11. רווח/הפסד (4+9) -7
31.6	27.2	22.2	22.1	14.1	8.1	-3.7	12. התמורה לעבודה ליום חישוב א'
40.1	36.0	29.6	27.0	18.2	11.4	0.3	התמורה לעבודה ליום חישוב ב'

המשקים המשפחתיים (לפי הסדר בטבלה) — 14.1 ל"י, 8.1 ל"י, והפסד של 3.7 ל"י.

תגובת החלב הממוצעת לפרה כגורם המשפיע על הרווחיות

מתוך הנתונים אנו יכולים ללמוד, כי במשק השיתופי אין יחס ישר בין התגובה והרווחיות. לעומת זאת, במשק המשפחתי בולט הקשר בין תגובת החלב הממוצעת לפרה ובין הרווחיות. קבוצת המשקים המשפחתיים שהגיעו לרווחיות מכסימלית של 250—500 ל"י ליחידת-בקר — הגיעו לתגובה של 5476 ליטר. לעומתה, הקבוצה שעמדה בהפסד של יותר מ-1000 ל"י ליח"ב הגיעה לתגובה של 3416 ליטר לפרה.

נצילות המזון

מיותר להסביר כי המשקים שבהם נצילות המזון רבה — הם הרווחיים ביותר. בעוד שהק-

הגורמים המשפיעים על רווחיות הענף

אחד הגורמים המכריעים המשפיעים על רווי-חיות הענף — הוא גודל העדר. מטבלה 2 אפשר לראות, שהמשקים הגדולים, בכל צורות ההתיישבות, היו רווחיים יותר. לדוגמה: במשקים הגדולים, בעלי יותר מ-300 יחידות-בקר, היה הרווח 146 ל"י ליח"ב, ורווח זה היה במשקים בינוניים 105 ל"י, ובקטנים יותר — 52 ל"י. במשקים המשפחתיים הגדולים, בעלי יותר מ-20 יח"ב, היה רווח של 29 ל"י לכל יחידת-בקר, ואילו בקטנים יותר היו הפסדים של 134, 381 ו-648 ל"י ליח"ב. כל זאת לפי חישוב ב'.

אם נוציא את גורם העבודה ונשאיר את גורם הריבית לפי 8% נקבל את התמורה הבאה ליום עבודה: במשקים שיתופיים גדולים 31.6 ל"י, בבינוניים 27.2 ל"י, ובקטנים 22.2 ל"י; במשקים המשפחתיים הגדולים 22.1 ל"י, וביתר

לדוגמה: במשקים הרווחיים במושבים הוציאו סכום של 756 ל"י על קניית מזון לכל יח"ב, ואילו במשקים שאינם רווחיים הוצא לצורך זה סכום של 477 ל"י בלבד.

סיכום

החוברת כוללת טבלאות מפורטות. אנו מצאנו לנכון להביא לידיעת הבוקרים חלק מהנתונים, היכולים לשמש חומר מחשבה לשיפורים ברווחיות הענף במשקיהם.

א. בן-אשר, ד. שפירא

מדריכים לגידול בקר,
לשכת הדרכה רחובות

בוצה הרווחית ביותר הגיעה לנצילות של 1440 ליטר חלב סטנדרט ל-1000 יח"מ, הגיעה הקבור צה הנמוכה ביותר לנצילות של 1065 בלבד.

גודל שטח המספוא

במשקים השיתופיים אין הבדלים ניכרים בגודל שטח המספוא בין הרווחיים ובין הבלתי-רווחיים. אך, לעומת זאת, במשקים המשפחתיים בולט הבדל ניכר בין המשקים הרווחיים והבלתי רווחיים: המשקים הבלתי-רווחיים מגדלים מס' פוא בשטחים הרבה יותר גדולים. עובדה זו מביאה לידי מחשבה, שיעילות המספוא במשקים אלה ירודה מאוד ומשפיעה על חוסר הרווחיות, ועם זאת — לא ניתנת כמות מספקת של מזון להגדלת התנובה.

כיצד תובטח פרנסתנו מענף החלב?

מכאן, שמספר יצרני החלב היה מוכרת להצ'טמצ'ם, ואמנם כך קרה בעקבות המשבר ותקפאת הייצור לפני 5 שנים: חברי-מושבים רבים חיסלו או את הרפת ולעומתם אחרים, כדוגמת הח' יפה, השתדלו להגיע לממדי ייצור המוכתבים לפי חוקי המיקרו-כלכלה.

מתברר שביחסי המחירים, כפי שהיו, גבר משקלם של המרחיבים על זה של המחסלים. על-הרוב התחסלו רפתות של 5 חולבות ופחות, ואילו המרחיבים הוסיפו הרבה יותר — ולפיכך הגענו שוב לעודפים ולהכרח להטיל מכסות. אל נקרא למה שנעשה „תכנון". פרט לאי-אלה תיקונים — החשובים כשלעצמם לאלה הנוגעים בדבר — היתה זו הקפאה, ובמבנה החברתי שלנו אף לא תיתכן פעולה אחרת.

בוה ניתנת למעשה התשובה לח' יפה: פרנסה מובטחת, כפי שהיה רוצה לראותה ולא רק לעצמו ולכפרו, כמובן היתה מחייבת פירוק המסגרת החברתית והארגונית שבה אנו חיים עם כל המשתמע מכך. חוששני, שבעלי זכות מוכרת לפרנסה מהרפת — יש יותר מפרנסה.

א. הערות למאמרו של ג. יפה *

המאמר הנ"ל מגלה את הסתירות שבהן מתלב-טים החקלאים ונציגיהם ומכוני המדיניות החקלאית זה שנים רבות:

- (1) הגענו להכרה שאין לייצר חלב יותר מכפי שנצליח לשווק בצורה כלשהי.
- (2) גם האוצר וגם היצרנים טוענים שמתן סובסידיה אינו מן הרצוי, ושאת התמורה ליצרן יש לקרב ככל האפשר למה שמתקבל מאת הצרכן.
- (3) לעומת זאת אנו רגילים לראות ברפת ענף-יסוד מרכזי במשק (ועדיין יש הסוברים — כי בכל משק). ההתקדמות הטכנית שחלה בשנים האחרונות היתה כרוכה בהשקעות הון כבדות, המחליפות עבודת אדם ולכן מחייבות את הגדלת יחידת הייצור במשק הבודד, אגב התמחות שפירושה נשירת ענפים צדדיים וריכוז ההתעסקות והפרנסה בענף עיקרי אחד — בתוספת ענפים קטנים, יחסית, או בלעדיהם.

* ב,משק הבקר והחלב", מס' 96, עמ' 63.